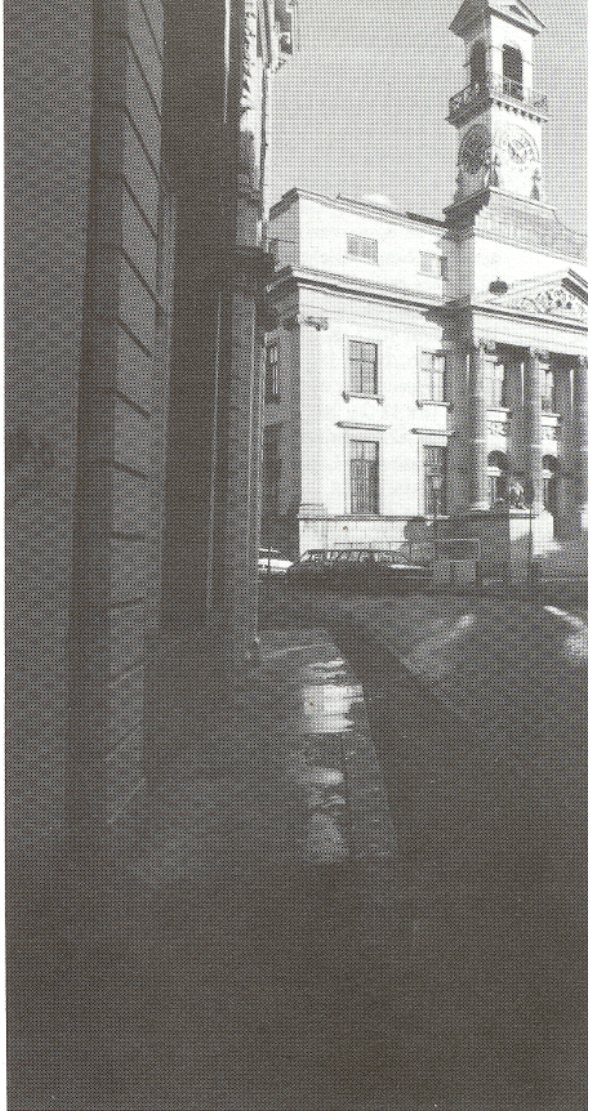

Het stadhuis van Dordrecht

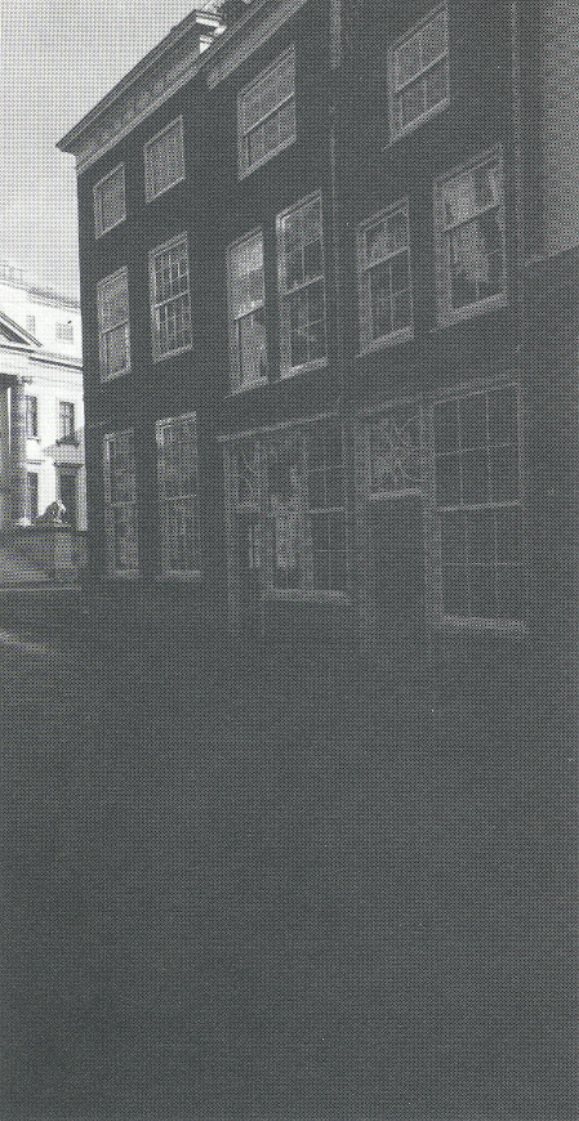
M. E. Stades-Vischer

Hoewel het stadhuis aan de voorzijde het uiterlijk heeft van een negentiende-eeuws, neo-classicistisch gebouw gaat achter de gevels het muurwerk schuil van een groot middeleeuws handelsgebouw. Deze voormalige lakenhal werd tussen 1383 en 1387/88 gebouwd voor de naar Dordrecht uitgeweken Vlaamse kooplieden. Opvallend en voor Nederland uitzonderlijk is de ligging van het gebouw, namelijk over het water. Mogelijk was er reeds aan het einde van de 14de eeuw een gebrek aan ruimte in de stad voor representatieve en grote bouwwerken.

Het gebouw, 41 m lang en 12,2 m breed, is opgebouwd uit vier lagen, d.w.z. de kelderruimte, een hoofdverdieping, eerste verdieping en een zolder. De 'halle' was in origine voorzien van een overdekte weergang. Trapgeveltjes sierden de bovenkant van de gevels. Het gebouw was toegankelijk vanaf de Voorstraat en vanaf de Groenmarkt. Als ingang aan de Groenmarkt heeft vermoedelijk al heel vroeg een zijhuis gediend dat in de stukken genoemd wordt 'den opganck van der halle an die poortzijde'. In de noordmuur van de hoofdvlugel zijn tijdens de restauratie de restanten aangetroffen van een trap, die geleid kan hebben tot de hoofdverdieping van de hal.

De natuurstenen muurbekleding, het kruiskozijn aan de achterzijde (beide vondsten tijdens de restauratie 1976-1985) en het inwendige muurwerk vertoonden geen sporen van een grote, verwoestende brand. Toch mag er van uit worden gegaan, dat de stadsbrand van 1457 ook het stadhuis niet ongeschonden heeft gelaten.²

op de bovenverdiepingen aan de Voorstraatzijde de stadsgevangenis ingericht. Hiervan getuigen nog steeds de tralies op de eerste verdieping en de cellen op de zolder. Een belangrijke ingreep betekende de aanleg van het plein aan de zuidzijde van het stadhuis in 1671. Deze zijde kreeg na het aanbrengen van een ingang en een portaal (1679/80), de functie van voor-gevel.

Huidige uiterlijk in 19de eeuw bepaald

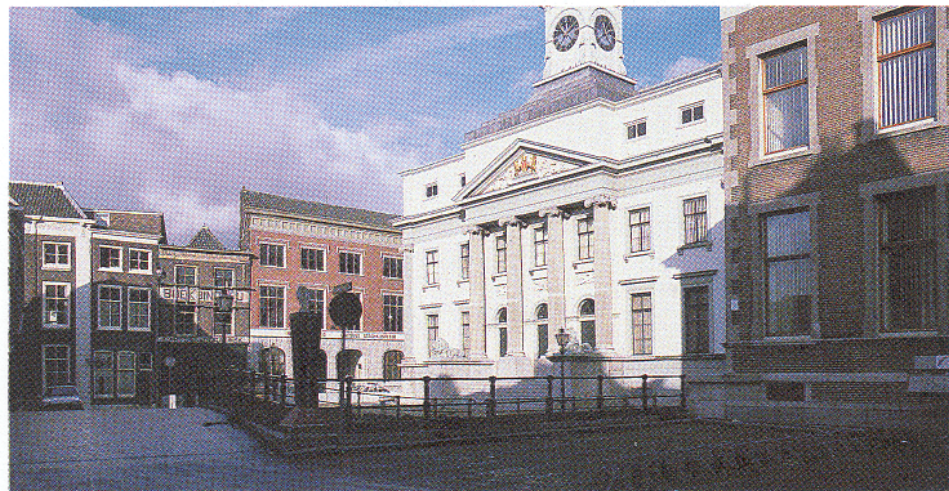
Voor het huidige uiterlijk van het stadhuis zijn de bouwactiviteiten in de 19de eeuw verantwoordelijk. In de eerste decennia van de eeuw was het stadhuis zo in verval geraakt, dat ingrijpende verbouwingen en de vernieuwing van alle gevels noodzakelijk waren. In 1830 werd met het zijhuis aan de Groenmarkt begonnen en van 1835-1845 werd de hoofdvleugel (d.w.z. de oude hal) gemoderniseerd. Dit alles werd volbracht naar plannen en ook onder leiding van G. N. Itz, stadsarchitect van Dordrecht. Pas later (1908) werden de huizen aan de Voorstraat afgebroken, waarna er een geheel nieuwe vleugel aan het stadhuis kon worden aangebouwd.

Kern middeleeuwse lakenhal nog aanwezig

Tijdens de laatste restauratie van het stadhuis (1976-1985) werd, na de ontmanteling en ontpleistering van de muren en na de verwijdering van schotten, plafonds en de buitengalerij aan de noordzijde, duidelijk dat de kern van de middeleeuwse lakenhal nog aanwezig was. De muren waren ongetwijfeld in één keer opgetrokken. Daarbij werden van onder tot boven en ook in het over het water ge-

Lakenhal wordt stadhuis

In 1544 kreeg de lakenhal de functie van stadhuis. Behalve dat er een klokketoren en een torentje voor de luiklok op het dak worden gezet, vonden er omvangrijke inwendige verbouwingen plaats. De volgens de talrijke oude stadsgezichten en tekeningen aanwezige torentjes zijn duidelijk later aangebrachte elementen. Mogelijk stammen deze uit de tijd dat de oude 'hal' de functie van stadhuis kreeg. Helaas blijkt niet uit de rekeningen dat er omvangrijke werkzaamheden aan de gevels hebben plaatsgevonden. Er is slechts sprake van vernieuwing van enkele kozijnen, en rond 1550 werd er gewerkt aan de weergang en de trapgeveltjes. In de loop van de 16de en 17de eeuw werden diverse zijhuizen bij het stadhuis getrokken. Aan de Groenmarkt een huis voor de conciërge (1550, aangekocht in 1615), aan de Voorstraat een groot huis dat dienst deed als 'weeskamer' (1587) en een kleiner pand voor de cipier (1646). In 1646 werd

TECHNISCHE WERKEN
GEBR. V. LAARS BV
VOERWATERSTRAAT 2b
DORDRECHT DORDRECHT
TEL. 41 341 303

Middeleeuwse houtconstructies van groot belang

Tenslotte zijn de inwendige, sinds de restauraties weer zichtbaar geworden, middeleeuwse houtconstructies van groot belang. Hierdoor is de oorspronkelijke indeling in 13 traveeën van de handelshal weer zichtbaar geworden. Ook de complete eikehouten overspanning en overkapping en het nog grotendeels aanwezige systeem van telmerken (gewone en gebroken merken, visjes en boompjes als richtingsmerken toegevoegd) zijn uniek. De zware balken van de hoofd- en eerste verdieping overspannen een afstand van meer dan 10 m. De draagconstructie wordt versterkt door muurstijlen, korbelen en sleutelstukken. De sporenkap is nog in bijzonder gave staat en heeft diverse kenmerken van een vroege kapconstructie (rechthoekige sporen en het ontbreken van nokgording).

bouwde deel dezelfde formaten baksteen toegepast (23-25 × 12 × 6 cm, en in de onderbouw lengten tot 30 cm). Een groot aantal bouwsporen wezen naar de middeleeuwse oorsprong en een geschiedenis van zes eeuwen verbouwen. De kelder, die al sinds de 16de eeuw voor de opslag van o.a. 'kalk en tras' werd gebruikt, was tot aan de geboorte van de gewelven opgevuld met kalk en zand.

Bij de ontgraving konden drie à vier ophogingsniveaus worden onderscheiden en werden zeer gave kolommen en een oude vloer vrijgelegd. Ook zijn toen diverse oude deur- en vensteropeningen tevoorschijn gekomen. Op de hoofd- en de eerste verdieping bleken talrijke nissen in het muurwerk aanwezig. Enkel daarvan hadden aan de bovenzijde nog fragmenten van een geprofileerde driepas, waren inwendig gepleisterd en toonden sporen van rode beschildering en witte voegen.

Duidelijk is dat de huidige gevelindeling overeenkomt met de oorspronkelijke. Sporen van de oude buitengevel werden slechts aangetroffen aan de noordzijde, achter de in de 19de eeuw vernieuwde galerij en daar waar het zijhuis aan de Groenmarkt tegen de hoofd-vleugel is aangebouwd. Er kwamen grote vlakken Ledestenen muurbekleding met sporen van schilderwerk tevoorschijn. Spectaculair waren de vondsten van één gaaf kruiskozijn en de fragmenten van twee andere vensters, allen van Namense of Doornikse steen. De Ledestenen raamomlijsting van het zogenaamde 'Doornikse venster' was wel wat beschadigd, maar vertoonde nog de oorspronkelijke gotische profilering, met links en rechts onderaan veelhoekige basementen en verder omhooglopend een peerkraalprofiel.

◀ Detail ingang voor de restauratie

1. Jensma, Th. W., 'Van lakenhal tot stadhuis', in: *Kwartaal en teken van Dordrecht*, 10e jrg., 1984, 7-27.

M. E. Stades-Vischer, *Het stadhuis te Dordrecht*, Uitgave Gemeentelijke Archiefdienst Dordrecht, Dordrecht, 1983.

idem, 'Hoe oud is het stadhuis', in: *Kwartaal en Tekenen van Dordrecht*, 10e jrg., 1984, 1-6.

2. Jensma wees erop dat het gebouw in de vuurlinie van de brand moet hebben gelegen. Bovendien heeft het dendrochronologisch onderzoek in de kap resultaat opgeleverd. Hoewel slechts één monster een verantwoorde datering toeliet kon daaruit een datum van 1459 (plus of min zes jaar) worden vastgesteld.

Jensma, o.c., 1984, 12.

D. J. de Vries, 'Monumenten dendrochronologisch gedateerd', in: *Bulletin KNOB*, jrg. 1986, nr. 2, 1987, blz. 86.

◀◀ Stadhuis oostgevel.

Stadhuis aanbouw zuidzijde
▼

